

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ГУМАНІТАРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ, ЛІТЕРАТУРИ З МЕТОДИКАМИ
НАВЧАННЯ

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

**на тему: ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПРОЄКТІВ ДЛЯ
ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ
СТАРШОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ**

Виконав: здобувач 2-го курсу, групи СО (МЛ) -2 м
спеціальності 014 Середня освіта (Мова і література
(англійська))

ОП «Середня освіта (Англійська мова та зарубіжна література)»

Тюх М.В.

Форма навчання: заочна

Науковий керівник: к. пед. наук, ст. викладач Кончович К.Т.

Рецензент: д. філософії, доцент кафедри філології Закарпатського
угорського інституту імені Ференці Ракоці II
Фодор К.Й.

Висновок кафедри про магістерську роботу

Магістерська робота розглянута. Здобувач Тюх М.В.

допущений до захисту роботи в екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри англійської мови, літератури з методиками навчання

(підпис)

(прізвище та ініціали)

«_____» _____ 2022 року

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ МОНОЛОГІЧНИХ УМІНЬ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ З ВИКОРИСТАННЯМ МЕТОДУ ПРОЄКТІВ.....	8
1.1. Суть та характеристика монологічного мовлення.....	8
1.2. Структура та функціональні типи монологів.....	14
1.3. Комуникативні, психологічні та мовні аспекти навчання монологічного мовлення на уроках іноземної мови.....	18
1.4. Метод проєктів як ефективний засіб формування умінь монологічного мовлення учнів старшої школи на уроках англійської мови...	23
Висновки до розділу 1.....	29
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПРОЄКТІВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ МОНОЛОГІЧНИХ УМІНЬ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	32
2.1. Комплекс вправ для формування умінь монологічного мовлення учнів старшої школи на уроках англійської мови з використанням проєктної методики.....	32
2.2. Організація та хід методичного експерименту	68
2.3. Аналіз результатів експерименту та їх інтерпретація.....	76
Висновки до розділу 2.....	85
ВИСНОВКИ.....	87
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	91
ДОДАТКИ.....	98

ВСТУП

Актуальність дослідження. Внаслідок активної інтеграції України у ЄС зростає кількість міжнародних контактів з представниками інших держав, що зумовлює активний інтерес суспільства до вивчення іноземних мов та накладає свій відбиток і на шкільну освіту. Таким чином, постає питання про підготовку школярів до міжкультурного спілкування, до ведення «діалогу культур». Протягом довгого часу навчання іноземної мови у школах було більш спрямоване на формування мовних компонентів іншомовної комунікативної компетентності (ІКК), таких як лексика та граматики, учням пропонувалося виконувати письмові завдання та завдання для читання, однак найголовніший аспект володіння мовою – здатність її застосування в усному мовленні – часто ігнорувався, а подекуди ігнорується і сьогодні. Таке переважання мовного компоненту іншомовної освіти над мовленнєвим спричиняє ситуацію коли учні мають значний словниковий запас та оперують граматичними знаннями, однак не завжди можуть використати свої знання на практиці.

З огляду на це, саме перед закладами загальної середньої освіти постає питання підготувати учнів до іншомовного спілкування в реальних життєвих ситуаціях, а навчання іноземної мови – це процес, який вимагає пошуку нових освітніх принципів та підходів до організації освітнього процесу. На відміну від застарілих практик навчання мови, де вся увага зосереджувалася на загальних принципах іноземної мови та заучуванні правил, зараз акцент робиться на формуванні та вдосконаленні навиків вільно і комунікативно доцільно використовувати іноземну мову рецептивним видом мовленнєвої діяльності (МД) людини, у процесі яких вона сприймає і розуміє думки інших людей, одержуючи певну інформацію (аудіювання і читання), та продуктивним видом, коли людина висловлює свої думки або передає чужі думки в усній чи письмовій формі (говоріння і письмо) [24]. Відповідно до головної мети навчання іноземної мови у старшій школі, яка закладена у

Концепції розвитку освіти України на період 2015-2025 років (2010 р.), Типовій освітній програмі закладів загальної середньої освіти III ступеня (профільна середня освіта) (2018 р.), освітній програмі 10-11 класи (2017 р.) та Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання (2003 р.), учень повинен демонструвати вміння висловитися у різних сферах, формах і жанрах, забезпечуючи компетентне використання мови у всіх видах мовленнєвої діяльності та у різних типах спілкування.

Тому, формування та набуття монологічних умінь розглядається як важлива складова іншомовного навчання на всіх його етапах.

Проаналізувавши науково-педагогічну літературу, можна зробити висновки, що питання навчання монологічного мовлення багатоаспектним і є предметом дослідження багатьох наук: філософії, психології, психолінгвістики, мовознавства, лінгводидактики.

Знаходимо філософські наукові розвідки, що спрямовувалися на визначення структури, змісту і функцій монологу в процесі спілкування (Г. Борецька, С. Кіржнер, О. Бігич). Структурно-синтаксичні й функціональні ознаки монологічного мовлення відображено у наукових доробках таких учених-лінгвістів, як В. Артемов, В. Колодязна, О. Леонтьєв, Ю. Пассов, В. Скалкін, Л. Якубинский. Види й мовні засоби монологічних текстів досліджували І. Зимня, Я. Дьячкова.

Основу наукових знань про монологічне мовлення та методику його навчання було досліджено в працях вітчизняних учених (А. Алхазішвілі, М. Вайсбурд, Р. Мільруд, О. Міролюбова, О. Петрашук, С. Ніколаєва, В. Черниш,) та зарубіжних (J. Anderson, N. Bilbrough, L. Dawes, S. Thornbury та ін).

Значне місце серед наукових досліджень посідає також проблема дидактико-методичних аспектів формування монологічних умінь учнів (О. Вишневський, Г. Короненко, С. Литвиненко, Л. Сажко та ін.).

Проте, аналіз наукової літератури з теми дослідження показує, що велика кількість актуальних методичних аспектів формування монологічних умінь

учнів старшої школи на уроках англійської мови залишається поза межами досліджень. Зовсім незначна кількість наукових праць присвячена дослідженню використання, зокрема методу проєктів, які на нашу думку, можуть впливати на успішність формування монологічних умінь, а відтак і удосконалити процес формування компетентності у говорінні учнів старшої школи.

З огляду на це, підтверджується актуальність порушеної нами проблеми, необхідність її вирішення, що і зумовило вибір теми магістерської роботи **«Використання методу проєктів для формування вмінь монологічного мовлення учнів старшої школи на уроках англійської мови»**.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці методу проєктів як ефективного засобу для формування умінь монологічного мовлення учнів старшої школи на уроках англійської мови.

Відповідно до мети нашого дослідження, ми передбачили вирішення наступних завдань:

1. На основі аналізу психолого-педагогічної, методичної літератури проаналізувати суть та характеристику монологічного мовлення та визначити комунікативні, психологічні та мовні аспекти навчання монологічного мовлення учнів старшої школи на уроках іноземної мови.

2. Проаналізувати методичні аспекти методу проєктів як ефективного засіб формування умінь монологічного мовлення учнів старшої школи на уроках англійської мови.

3. На основі методу проєктів розробити завдання для формування монологічних умінь учнів старшої школи на уроках англійської мови.

4. Експериментально перевірити ефективність та результативність використання методу проєктів для формування монологічних умінь учнів старшої школи на уроках англійської мови.

Об'єкт дослідження – процес формування навичок монологічного мовлення в учнів старшої школи на уроках англійської мови.

Предмет дослідження – метод проєктів як ефективний засіб формування навичок монологічного мовлення в учнів старшої школи на уроках англійської мови.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні, що використання методу проєктів може сприяти підвищенню рівня сформованості монологічних умінь учнів старшої школи на уроках англійської мови.

Для рішення поставлених завдань були використані такі підходи й **методи дослідження:**

теоретичні – аналіз, узагальнення, порівняння, систематизація психолого-педагогічних та методичних джерел для аналізу суті та характеристики монологічного мовлення та визначення дидактико-методичних аспектів навчання монологічного мовлення учнів старшої школи на уроках іноземної мови;

діагностико-емпіричні – спостереження, бесіди, опитування, діагностування з метою з'ясування рівнів сформованості досліджуваного феномену;

методичний експеримент – для перевірки ефективності використання комунікативних тренувальних вправ на основі методу проєктів для формування монологічних умінь учнів старшої школи на уроках англійської мови;

математичної статистики – для доведення достовірності отриманих результатів дослідження та доцільності використання комплексу тренувальних вправ на основі методу проєктів для формування монологічних умінь учнів старшої школи на уроках англійської мови.

Наукова новизна дослідження полягає в обґрунтуванні доцільності використання комплексу тренувальних вправ на основі методу проєктів для формування монологічних умінь учнів старшої школи на уроках англійської мови.

Практичне значення результатів дослідження полягає в *розробленні* комплексу тренувальних вправ на основі методу проєктів для формування

монологічних умінь учнів старшої школи, які можуть бути використані для розробки методичного забезпечення для уроків англійської мови, освітніх програм та НМК для забезпечення формування монологічних умінь учнів старшої школи на уроках англійської мови; під час написання кваліфікаційних, курсових робіт, а також методичних рекомендацій з навчання монологічного мовлення учнів старшої школи на уроках англійської мови.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження доповідалися та обговорювалися на Міжнародній науково-практичній конференції: Становлення особистості професіонала у постковідному просторі (12-13 травня 2022 р., Мукачево, МДУ); на засіданнях кафедри англійської мови, літератури з методиками навчання Мукачівського державного університету, де виконувалася робота.

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (71 найменування, з них 18 – іноземними мовами). Повний обсяг роботи – 100 сторінок друкованого тексту. Роботу ілюстровано діаграмами та таблицями.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У дипломній роботі теоретично обґрунтовано та експериментально доведено ефективність використання комплексу тренувальних завдань на основі методу проєктів для формування монологічних умінь учнів старшої школи на уроках англійської мови. Точний аналіз результатів методичного експерименту дав підстави на узагальнення таких висновків:

1. У науковій літературі досить широко та неоднозначно описується сутність поняття «монологічне мовлення». У лінгвістичних працях пояснення цього поняття є більш універсальним, так як визначається як процес комунікативно вмотивований, логічний, послідовний і складний, під час якого досить широко і доцільно в мовленнєвому аспекті формуються думки в усній формі. Монологічне мовлення є контекстуальним, де передача інформації відбувається в двох і більше аспектах, у кожного учасника комунікації періоди мовленнєвої активності змінюються періодами поглинання й опрацювання інформації.

Виявлено, що компетентність у навичках ведення монологу вбачає сформованість мовленнєвих, інтелектуальних, навчальних, організаційних та компенсаційних знань; характеризується комунікативними, психологічними та мовними особливостями.

Нами розглянуто головні функціональні типи монологів, в залежності від значущої мовної функції, яку виконує той чи інший монолог: за ступенем підготовленості їх можна розділити на підготовлене монологічне мовлення та непідготовлене монологічне мовлення; за метою висловлювання монологи поділяють на монолог-опис, монолог-розповідь та монолог-міркування (роздум). Монолог-розповідь розгалужується на монолог-оповідь та монолог-повідомлення.

Визначено дидактико-методичні деталі навчання монологічного мовлення на уроках англійської мови та виділено певні складнощі, для подолання яких треба враховувати певні фактори: індивідуально-вікові

особливості учнів, наявність або ж відсутність у них мотивів вивчення мови в цілому та комунікування ІМ зокрема, розвиток уваги й інтересу, рівень сформованості в учнів навичок використовувати маневри в монологічному спілкуванні; лінгвістичні та дискурсивні характеристики іншомовних текстів, умови, у яких проходить освітній процес; зміст і тематика висловлювання, його мовленнєве оформлення.

Виокремлено ряд труднощів, які є на заваді у формуванні монологічних навичок учнів. Проблема в навчанні монологічного мовлення постає в тому, що саме велика кількість складної розумової діяльності з ударом на слухову пам'ять, прогнозування та увагу утворює та характеризує даний тип мовлення. Монологічне мовлення є важким у практикуванні, бо воно вимагає завершеності думки, чіткого дотримання всіх лексичних та граматичних правил, формулювання думки має бути логічним, цілісним та послідовним. Це велике навантаження на оперативну і довготривалу пам'ять, мислення та мовленнєві процеси людського мозку. За допомогою доступних комунікативних завдань, де розкрито суть кінцевої цілі, за допомогою чітких інструкцій та опор, які утворюють фундамент для висловлювання, створюється підґрунтя для формування міцних мовленнєвих програм в учнів.

2. Визначено шляхи покращення процесу формування монологічних навичок учнів старшої школи на уроках англійської мови з використанням методу проєктів; дидактико-методичні аспекти доцільності використання методу проєктів, які зумовлені тим, що допомагають засвоювати і відтворювати вже «готові» мовленнєві одиниці, сталі фрази, лексичний матеріал із запропонованих тем, слів-заповнювачів пауз; Така практика сприяє розвитку умінь швидко та доцільно реагувати на різні мовленнєві ситуації, допомагають у розширенні практики мовлення за рахунок вільного оволодіння мовними прийомами у різноманітних ситуаціях; можуть використовуватися на всіх етапах уроку та їх можна підібрати до будь-якої тематики згідно з освітньою програмою з англійської мови для старшої школи.

3. Спираючись на методи емпіричних досліджень, власний досвід педагогічної діяльності, аналіз методичних аспектів структури організації та проведення монологічного мовлення, обґрунтовано переваги використання методу проєктів і на цій основі розроблено комплекс завдань для навчання монологічного мовлення учнів старшої школи на уроках англійської мови.

4. Для аналізу доцільності та ефективності використання розробленого комплексу завдань на основі методу проєктів при реалізації методики навчання монологічного мовлення учнів старшої школи організовано методичний експеримент, який проходив у рамках трьох етапів: діагностично-констатувального, формувального та аналітичного; висвітлено процес його підготовки, організації та перебігу; проаналізовано та підбито підсумки щодо здійсненого експериментального навчання; описано аспекти майбутньої роботи.

Для проведення експерименту здійснено розподіл учасників експерименту на контрольну та експериментальну групи. На відміну від КГ, учні ЕГ навчалися за звичайною освітньою програмою, проте на них здійснювався формуючий вплив шляхом використання на уроках англійської мови комплексу тренувальних завдань на основі методу проєктів.

У ході формувального експерименту було перевірено ефективність використання тренувальних завдань на основі методу проєктів для формування монологічних умінь учнів. Для отримання аналізу результатів формувального етапу експериментального дослідження проведено порівняння цифрових показників рівня сформованості монологічних умінь учнів старшої школи на етапі вхідного та вихідного (підсумкового) контролю. Щоб уникнути суб'єктивності під час оцінювання отриманих результатів експериментального дослідження ми застосували методи математичної статистики – середній коефіцієнт навченості (К), за В. Беспальком.

Результати обчислень засвідчують, що після проведення експериментального навчання учні експериментальної групи

продемонстрували підвищення рівня коефіцієнта навченості з 0,63 до 0,71 (в 1,1 разів) з приростом в 0,08.

Порівняльний аналіз в контрольній групі дав змогу побачити незначне підвищення показників рівня сформованості монологічних умінь учнів за деякими критеріями та незначне підвищення рівня коефіцієнта навченості з 0,62 до 0,64 (+ 0,02).

Результати, одержані в процесі експериментальної перевірки підтвердили гіпотезу про доречність та ефективність використання розробленого комплексу тренувальних завдань на основі методу проєктів для формування монологічних умінь учнів старшої школи на уроках англійської мови.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>